

Zaanstad bruist!

Cultuurvisie Zaanstad 2019-2030

ZNSTD

Inhoud

Beeldverslag cultuurvisie

1. Inleiding

2. Zaanse opgaven voor de toekomst van de stad

- 2.1 Kansengelijkheid
- 2.2 Gezondheid
- 2.3 Verstedelijking
- 2.4 Gevarieerde economie
- 2.5 Duurzaamheid en veiligheid

3. Cultureel Zaanstad: vooruitblik naar 2030

4. Van toekomstbeeld naar koers een richting voor de Uitvoeringsagenda Cultuur

- 4.1 De waarde van cultuur voor Zaanstad
- 4.2 Een divers en kwalitatief goed cultureel aanbod
- 4.3 Bevorderen van kansengelijkheid en bestrijden van achterstanden
  - 4.3.1 Cultuureducatie in en met het onderwijs
  - 4.3.2 Ondersteuning kwetsbare groepen
  - 4.3.3 Cultuur en leefbare wijken
- 4.4 Cultuur gaat mee in stedelijke en gebiedsontwikkeling
- 4.5 Verbinden en faciliteren
- 4.6 Identiteit en authenticiteit beleven en inzetten voor de stad

Bijlagen

- 1. Zaanstad in verandering: groei met kwaliteit
- 2. Cultuur in verandering - algemene trends en ontwikkelingen

Zaanstad bruist!

Cultuurvisie 2019 - 2030

De mening van de stad

- Cultuur geeft zelfvertrouwen en verbindt
- Het culturele (basis-)aanbod moet meegroeien en ontwikkelen met Zaanstad in de toekomst
- Poppodium is van groot belang
- Jeugd (-cultuur) moet meer aandacht krijgen
- Specifieke kwaliteiten, het 'DNA van Zaanstad', moeten versterkt en ingezet worden
- De gemeente moet niet alleen subsidiëren, maar ook faciliteren in ruimte en samenwerking: kijk bijvoorbeeld naar buurtcentra, kerken of schoolgebouwen als ruimte
- Spreiding van cultuur is belangrijk, niet alles in Zaandam
- Meer budget voor cultuur

Samen met culturele organisaties, creatieve ondernemers en inwoners is gewerkt aan een toekomstvisie voor cultuur in Zaanstad

Zaanse opgaven voor de toekomst waar cultuur aan kan bijdragen

- Bevorderen van kansgelijkheid
- Een gezonde stad
- Verstedelijking: een goed woon- en leefklimaat
- Gevarieerde en florierende economie
- Een duurzame en veilige stad

Regionaal samenwerken aan een cultureel programma met de thema's:

- Erfgoed
- Ruimte
- Cultuur aan de basis
- Toegankelijkheid
- Samenwerking

Koers en richting in de cultuurvisie

De waarde van cultuur

- Cultuur is van jongs af aan belangrijk en is van en voor iedereen.

Divers en kwalitatief goed cultureel basisaanbod

- Meer flexibel en dynamisch aanbod
- Culturele voorziening in Zaanstad Noord
- Actieve en verbindende culturele organisaties
- Toekomstbestendige gebouwen

Bevorderen kansgelijkheid en bestrijden van achterstanden

- Stimuleren cultuuronderwijs voor kinderen van 3-18 jaar
- Bevorderen cultuurparticipatie van kwetsbare groepen
- Cultuur draagt positief bij aan leefbaarheid in de wijken

Ruimte voor culturele broedplaatsen en pop ups

- Ruimte voor culturele broedplaatsen

Verbinden en faciliteren: we willen mogelijk maken

- Bevorderen van samenwerking
- Inzetten op het delen van kennis
- Subsidiëren van evenementen en culturele activiteiten

Benutten en beleven van de Zaanse identiteit

- Uitdragen van het unieke verhaal en eigenschappen van Zaanstad in onze evenementen
- Onderzoeken mogelijkheden Museum Zaandam

Wat voor culturele stad willen we zijn in 2030?

Culturele mozaïek - Zaanstad heeft een rijk en afwisselend cultureel basisaanbod dat méé ontwikkeld is met de groei van de stad, en met van de behoeften van de Zaanse bewoners.

Iedereen doet mee - Deelname aan culturele activiteiten is gegroeid, van jongs af aan, voor iedereen toegankelijk door een laagdrempelig, betaalbaar en divers aanbod.

Bruisende stad - Zaanstad geeft een eigen culturele vertaling voor het begrip 'Zaans DNA': Trotse bewoners die volop meedoen. Organisaties die samenwerken. Er is erkenning, waardering en steun voor de Zaanse kwaliteit, ons erfgoed en eigenheid. Er zijn meer bezoekers dankzij spraakmakende evenementen en een nieuw Museum.

1. Inleiding

Cultuur is net als Zaanstad dynamisch en divers. Cultuur is wat we met elkaar delen, welke gewoontes we hebben, welke verhalen we vertellen, hoe we met elkaar omgaan. Iedereen maakt er – bewust of onbewust – deel van uit en draagt er aan bij. Cultuur verbindt ons met elkaar. Als je cultuur zichtbaar en beleefbaar kunt maken, snap je beter waar je deel van uitmaakt en begrijp je misschien ook beter de wereld om je heen. Cultuur draagt bij aan geluk, aan ontwikkeling en ontplooiing. Cultuur zorgt voor verrijking, zet aan tot denken buiten gebaande paden, ontroert en ontregelt. Daarom vinden we het zo belangrijk dat mensen van jongs af aan in aanraking kunnen komen met cultuur.

Cultuur kent veel smaken en uitingvormen, ook in Zaanstad: van een voorstelling in het Zaantheater, de biebbus voor de basisschool, muzieklessen bij FluXus, zingen in het koor, evenementen op de Zaan, tot popbandjes, theatermakers en kunstenaars op broedplekken in voormalige bedrijfspanden of een echte Monet in het Zaans Museum. Zaanstad begint de laatste jaren steeds meer te bruisen. We zien nieuwe culturele en creatieve ondernemers zich hier vestigen, want we hebben hier plekken

en rafelranden die uitnodigen. Soms blijft die kwaliteit nog te veel verscholen of onbekend. Ons beeld voor de toekomst is een lint van creatieve en culturele activiteit en bedrijvigheid van Zuid tot Noord. Daarnaast zien we ook dat meedoen aan wat Zaanstad aan cultuur te bieden heeft niet voor iedereen vanzelfsprekend is en dat we met al die culturele activiteiten, hoe breed en veelzijdig ook, bepaalde kwetsbare groepen niet of onvoldoende weten te bereiken. Dat is een gemiste kans.

Op 25 juni 2018 heeft de gemeenteraad het college de opdracht gegeven om te komen tot een complete heroriëntatie van, en visie op cultuur in Zaanstad. De huidige cultuurvisie was toe aan een eigentijdse en frisse blik om voorbereid te zijn op de toekomst. Cultuur levert een belangrijke bijdrage aan de eigenheid, sfeer en reuring in de stad. Vandaar dat we samen met de stad een blik vooruit hebben geworpen. Een open gesprek met de stad waarin we met elkaar de contouren van de nieuwe visie hebben verkend.

Van november 2018 tot februari 2019 hebben we op verschillende plekken, momenten en manieren

beelden opgehaald uit de stad en gesprekken gevoerd met bewoners, cultuurgebruikers, -deelnemers en -liefhebbers, organisatoren en cultuurmakers. Dit proces is begeleid door een klankbordgroep vanuit de raad. Op die manier speelde de raad vanaf het begin een actieve rol. De opkomst bij de bijeenkomsten en gesprekken was groot en onder de deelnemers was veel waardering voor de aanpak. Uit de gesprekken en de enquête, die door maar liefst 800 Zaankanters werd ingevuld, kwam een aantal gemeenschappelijke thema's naar boven. Dit zijn de rode draden, die kleur geven aan deze nieuwe cultuurvisie.

De cultuurvisie 2019-2030 die voor u ligt bestaat uit drie onderdelen. Allereerst kom de relatie en dwarsverbanden aan bod met cultuur en zes opgaven die de gemeenteraad in 2018 heeft benoemd. Deze opgaven zijn doorslaggevend voor de verdere groei en ontwikkeling met kwaliteit van Zaanstad.

Vervolgens wordt u meegenomen naar het toekomstbeeld van cultuur in Zaanstad 2030. Zaanstad is op weg naar een stad van ruim 200.000 inwoners in 2040. De groei heeft geleid tot meer investeringen in kwaliteit en voorzieningen. Kwaliteit van leven, wonen, werken, leren en plezier maken, met een inspirerende rol en functie voor cultuur. Het laatste onderdeel van de visie gaat in op wat het toekomstbeeld en de zes opgaven betekenen voor de richting die we in komende jaren op willen gaan. En die we hanteren als uitgangspunten voor de uitvoeringsagenda (2019-2024) die de komende maanden wordt uitgewerkt. In de Cultuurvisie leggen we een stevige basis voor een langjarige en brede ambitie, maar wel met financieel realisme.

2. Zaanse opgaven voor de toekomst van de stad

In 2018 heeft de gemeenteraad de belangrijkste opgaven benoemd, die doorslaggevend zijn voor de verdere groei en ontwikkeling met kwaliteit van Zaanstad¹. Hieronder beschrijven we deze opgaven voor Zaanstad en de relaties en dwarsverbanden met cultuur.

2.1 Kansengelijkheid

Verschillen tussen mensen en wijken geven kleur aan de stad. Maar als ongunstige factoren zich opstapelen, kun je onrechtvaardige verschillen krijgen en ontstaat er kansenongelijkheid. We willen daarom meer aandacht besteden aan de ontplooiingskansen voor inwoners, wijken en de stad. Dat is des te meer nodig omdat de samenleving steeds meer vaardigheden vraagt van mensen. Voortdurend leren en het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden zijn cruciaal om veerkracht en aanpassingsvermogen op te bouwen.

Als mensen structureel achterblijven en de sociale scheidslijnen sterker worden, beïnvloedt dat de mate van sociale cohesie, het gevoel van 'erbij te horen' en de kwaliteit van leven. Daarmee groeit onbehagen en kan er wrijving in de samenleving ontstaan.

Relatie met cultuur

Veerkracht, aanpassingsvermogen en (zelf-)redzaamheid leer je niet vanzelfsprekend op school of via een opleiding. Cultuur en cultuuronderwijs zetten aan tot kritisch en creatief denken, reflectie en samenwerken. Ook in het werkzame leven winnen deze vaardigheden aan belang door sneller wijzigende omstandigheden op vooral de arbeidsmarkt door technologisering en flexibilisering.

Daarnaast heeft cultuur ook een functie van bindmiddel in de samenleving. Cultuur zorgt

---

¹ Platform31 heeft in 2017 een trendstudie gedaan naar landelijke trends en ontwikkelingen en de impact daarvan voor Zaanstad. Conclusie is dat er 6 thema's zijn die de komende tijd onverminderde aandacht vragen. Deze 6 thema's zijn in 2018 door de raad overgenomen als basis voor de Omgevingsvisie 2040 waarin we de contouren neerleggen voor de stad.

voor ontmoeting en stimuleert interesse in het onbekende. Daarmee kan cultuur een waardevolle bijdrage leveren aan sociale inclusie en verbinding in buurten en wijken. De groei van de stad moet benut worden om kansgelijkheid te bevorderen. Dat vraagt om verschil te maken in die wijken en buurten die dat het hardst nodig hebben. Met cultuur kun je tevens de stad optillen; investeren in culturele voorzieningen trekt buurten mee omhoog.

2.2 Gezondheid

Een gezonde stad is een stad met gezonde lucht, gezond water en een goede bodemkwaliteit. Een stad zonder geur- en geluidsoverlast, die bestand is tegen extreme uitspattingen van het klimaat. In Nederland worden we steeds ouder en telt ons leven steeds meer gezonde jaren. Die gezondheid is niet gelijk verdeeld over de bevolking. Mannen en vrouwen met lagere inkomens en een lagere opleiding leven gemiddeld zeven jaar korter en zelfs negentien jaar minder in goed ervaren gezondheid dan hoger opgeleiden². Een gezonde stad is ook een stad die mensen ondersteunt om te kunnen bewegen en elkaar te ontmoeten. Waar mensen voor elkaar zorgen, waar ze zich veilig voelen, sociale verbanden gekoesterd worden en ouderen niet vereenzamen.

Relatie met cultuur

Deelname aan cultuur betekent dat mensen zich kunnen uiten, dat ze iets van betekenis kunnen doen en zingeving vinden, en dat ze anderen ontmoeten. Dit leidt tot mentaal welbevinden en dat draagt bij mensen die dreigen in een isolement te geraken.

2.3 Verstedelijking

Steden zijn populair en groeien overal ter wereld. Juist steden met een goed woon- en leefklimaat en aantrekkelijke voorzieningen doen het goed. In woonaantrekkelijkheid neemt Zaanstad binnen de vijftig grootste Nederlandse steden plaats 24 in. Zaanstad doet het minder goed in onder meer cultureel (en culinair) aanbod. Behouden en versterken van de cultuurvoorzieningen en het culturele klimaat zijn van belang voor om Zaanstad nog aantrekkelijker te maken als woon- en vestigingsplaats.

Relatie met cultuur

De motor achter succesvolle, vitale en attractieve steden is niet alleen economische dynamiek en innovatie. Net zo belangrijk zijn leefkwaliteit en culturele dynamiek. Een goede balans hiertussen

is de sleutel. Groei van het aantal inwoners en meer diversiteit in de samenstelling van de bevolking dragen bij aan een steviger draagvlak voor het culturele aanbod. Zaanstad heeft een basisvoorzieningen-aanbod dat past bij de omvang van een middelgrote stad. Verstedelijking en een toenemend divers woonaanbod trekken deels meer stedelijk georiënteerden inwoners naar Zaanstad en kunnen daarmee ook zorgen voor een vraag naar (en betaalbaarheid van) andersoortige culturele voorzieningen.

2.4 Gevarieerde economie

De Zaanse economische structuur kent een relatieve oververtegenwoordiging van de traditionele industrie, de bouw en de verzorgende dienstverlening (schoonmaak, verhuur, beveiliging). Kijkend naar de samenstelling van de beroepsbevolking maakt dat Zaanstad kwetsbaar. Meer variatie maakt de economie sterker en minder gevoelig voor economisch moeilijke tijden. Van een diverse en florerende economie profiteren ook de praktisch opgeleiden, omdat het aantal banen aan die kant dan ook weer groeit.

Relatie met cultuur

Kijkend naar de Zaanse beroepsbevolking, economische structuur én de kwaliteiten die Zaanstad van nature heeft, kan de combinatie van cultuur en erfgoed een kans zijn voor andere type bedrijven en werkgelegenheid. Met cultuur willen we naast de sightseeing toerist ook de cultuurtoerist naar onze gemeente trekken. Dit zijn de bezoekers, die echt geïnteresseerd zijn in het verhaal van Zaanstad, in erfgoed. Ze blijven langer, ze kijken en luisteren beter, ze blijven eten en maken er een dagje van.

We zien dat ook in Zaanstad verlaten fabriekspanden worden omgetoverd tot 'broedplaats' voor de creatieve industrie. Broedplaatsen brengen reuring in de stad, omdat ze vaak gecombineerd worden met functies zoals horeca, oefenruimten en werkplaatsen. Daarnaast kunnen er uit zo'n bundeling van vakmanschap en ondernemerschap nieuwe crossovers voortkomen, die ook voor de stad interessante toegevoegde waarde bieden.

2.5 Duurzaamheid en veiligheid

Duurzaamheid staat inmiddels wereldwijd op de beleidsagenda's. De komende dertig jaar moet onze

² Trendscenario RIVM : <https://www.vtv2018.nl/gezondheidsverschillen>

manier van wonen, werken, verplaatsen, recreëren, produceren en consumeren ingrijpend wijzigen om de CO₂-emissies aanzienlijk te reduceren. Ook Zaanstad zal alle zeilen moeten bijzetten. Aan deze transitie zitten ook kansen voor innovatie en meer kennisintensieve economische ontwikkeling. Een gevaar zit in een klein hoekje. Van bescherming tegen gevaarlijke stoffen, voorkomen van wateroverlast en brandveiligheid tot het zo veilig mogelijk inrichten van onze wegen. Veiligheid heeft ook een sociaal aspect. Voelen mensen zich veilig op straat, dan kunnen ze meedoen.

Relatie met cultuur

Creatieve denkers en doeners brengen innovatieve inzichten en leveren bijdragen aan complexe vraagstukken zoals duurzaamheid. Culturele voorzieningen zijn visitekaartjes van de stad. Daarom moeten we er voor zorgen dat de gebouwen, waarin ze gehuisvest zijn, kwalitatief goed, duurzaam en toekomstbestendig zijn. Elk jaar zijn er weer vele evenementen die in Zaanstad plaatsvinden. Ook hierbij is het belangrijk dat er is oog is voor duurzaamheid (vermindering gebruik van plastic, dieselgeneratoren). Veiligheidsaspecten spelen een rol als het gaat om vergunningenbeleid en openbare orde en (vooral ten aanzien van evenementen). We moeten zorgen voor een goede balans in onze regelgeving, die voldoende ruimte biedt voor vernieuwing en tegelijk voldoende zekerheid op veiligheid.

3. Cultureel Zaanstad: vooruitblik naar 2030

Cultureel mozaïek

Anno 2030 is Zaanstad flink op weg naar naar ruim 200.000 inwoners in 2040. De groei van de stad heeft op meerdere fronten gezorgd voor meer kwaliteit. Niet alleen in het woningaanbod, maar ook in het aanbod van onderwijs, zorg en welzijn, sport en.... cultuur! Dat past bij een stad van deze omvang, ook al is Amsterdam om de hoek. Zaanstad is een gezellige en bruisende woon/werkstad, met een duidelijk eigen karakter, waar het voor bewoners goed toeven is, waar bedrijven zich graag vestigen en waar bezoekers graag een kijkje komen nemen. Zaanstad is niet alleen gestegen op de op woonaantrekkelijkheid, en op de sociaaleconomische ladder van de Atlas van Gemeenten, maar scoort ook steeds beter op de cultuurindex.

Het culturele aanbod heeft zich méé ontwikkeld met de groei van de stad. De culturele basisfuncties liggen in het sterk verstedelijkte Zaanstad, maar voor cultuur kun je op veel meer plekken in de stad terecht: buurthuizen, scholen, kerken, bedrijfspanden, parken, noem maar op. Cultuur trekt ook andere voorzieningen aan. Dat is te zien langs de Westzijde. Hier is het aanbod aan niche-winkeltjes

en horeca duidelijk toegenomen. Ondanks de groei van de stad is de verscheidenheid van het stedelijke Zaanstad en de kleinere dorpskernen nog steeds herkenbaar en voelbaar. "Niemand woont in Zaanstad", hoor je nog steeds. De échte Zaanster vindt dat iets om trots op zijn; nieuwe en jonge Zaansters hebben daar een minder uitgesproken gevoel bij. Maar het mozaïek van stedelijk en dorps is en blijft uniek. Daardoor heeft Zaanstad zo'n rijk en afwisselend cultureel klimaat.

Meedoen

Ieder kind in Zaanstad kan van jongs af aan meemaken wat cultuur met je doet en proeven wat Zaanstad allemaal te bieden heeft. Via de kinderen worden ook de ouders bereikt. Dat is te merken aan de groei van de deelname aan culturele activiteiten. Culturele verenigingen hebben een nog sterkere sociale functie gekregen. Sociale wijkteams, jeugdteams en culturele organisaties en verenigingen organiseren samen culturele activiteiten, waardoor ouderen en andere kwetsbare groepen een reden hebben om vaker de deur uit te gaan. Je bent bovendien nooit te oud om te leren!

Verschillende achtergronden, opleidingen, leeftijden en leefstijlen; in Zaanstad maakt het niet uit. Mensen leven respectvol naast, met en voor elkaar. De intensieve wijkaanpak van Poelenburg en Peldersveld heeft zijn vruchten afgeworpen. De wijkcores laten een stijgende lijn zien. De sfeer is ook veranderd, mensen hebben meer contact met elkaar en zijn trots op hun wijk.

Bruisende stad

Zaanstad geeft een eigentijdse culturele vertaling aan het begrip Zaans DNA. Dat zie je aan de gedurfde architectuur en stedenbouw, maar dat voel en beleef je ook. Hier is beweging, hier gebeurt iets, hier wil je zijn en bij horen. Dat merken (nieuwe) bewoners, dat ervaren bezoekers, dat zien ondernemers: de 'makers' en 'doeners' laten zich zien in muziek en theater, in beeldende kunst en vormgeving, in ambacht en techniek. Zaanstad heeft nog steeds plekken voor popbands, locatietheater, ateliers, broedplaatsen en pop-ups. Niet alle voormalige bedrijfsterreinen en -panden zijn omgebouwd tot woningen. "Amsterdam heeft het, maar Zaanstad doet het!"

In de afgelopen jaren zijn een paar grote culturele ondernemers neergestreken in het Noordzeekanaalgebied. Zij hebben meegeholpen om Zaanstad op de kaart te zetten. Het Hembrugterrein en delen van de Achtersluispolder zijn echte culturele hotspots geworden voor de hele regio, maar ook lokale organisaties maken gebruik van de mogelijkheden 'op Hembrug'.

Vroeger waren er op cultureel gebied nog veel 'eilandjes'. In dat opzicht is er veel veranderd. Er wordt volop samengewerkt en uitgewisseld en er komen verrassende combinaties en vernieuwende producties tot stand. Dat geldt ook voor de Zaanse culturele evenementen, die jaarlijks steeds meer publiek trekken. Bewoners zijn trots op hun stad en doen volop mee en bezoekers zorgen voor extra inkomsten. Met een extra museale functie hebben bewoners en bezoekers van Zaanstad er een nieuwe culturele trekpleister bij gekregen.

4. Van toekomstbeeld naar koers en richting voor de Uitvoeringsagenda Cultuur

We begonnen dit visiedocument met de wijze waarop cultuur bijdraagt aan de zes belangrijkste opgaven voor de verdere groei en ontwikkeling met kwaliteit van de stad. Vervolgens beschreven we onze culturele ambities, vervat in het gedroomde toekomstbeeld voor 2030. In dit hoofdstuk geven de koers en richting die we vanuit het toekomstbeeld en de opgaven van de stad we willen inslaan met cultuur.

Cultuur vraagt van de gemeente manoeuvreren tussen verschillende rollen. Onze rol kan ook met de tijd en de dynamiek op het speelveld verschuiven, maar een paar aspecten komen steeds terug. Inspelen op de dynamiek en de kwaliteit die vanuit de stad opkomen; faciliteren (subsidiëring, regelgeving) verbinden en combineren (ruimten; programmering, promotie). Als lokale overheid staan we aan de lat staan om met onze partners in de stad te zorgen voor een goed basisaanbod, waarvan inwoners zonder te veel beperkingen gebruik kunnen maken. Daarnaast willen we de culturele dynamiek en het

eigen initiatief in de stad ondersteunen en waar mogelijk versterken en Zaanstad als culturele bestemming nog steviger op de kaart zetten. Dat doen we door verbindingen te leggen, door eigen lokale en regionale netwerken in te zetten, door financieel bij te dragen, door subsidievoorwaarden flexibel en inzichtelijk te maken en door kritisch te blijven kijken naar onze regelgeving en soms ook door zelf het initiatief te pakken. We willen mogelijk maken!

4.1 De waarde van cultuur voor Zaanstad

Een stad die investeert in cultuur is op meerdere fronten een rijke stad. Cultuur is leuk en verrijkt je als mens. In een snel veranderende wereld helpt cultuur om ideeën, gedachten en gevoelens te vormen over wie je bent, waar je vandaan komt en om de wereld om je heen te kunnen duiden en te delen met anderen. Dat geeft zelfvertrouwen in tijden van verandering en transitie. Meedoen aan cultuur zet aan tot meer openheid en tot zoeken naar (nieuwe) verbindingen. Ondanks het feit dat

niet meteen het effect van verbinding bereikt is, bijvoorbeeld kansengelijkheid, is het levend houden van deze open en zelfbewuste blik via cultuur een belangrijk voorwaarde.

We vinden het belangrijk dat ieder kind van jongs af aan met cultuur in aanraking komt en zich cultureel kan ontplooiën. Cultuur kan ook helpen om kwetsbare groepen te stimuleren, meer zelfvertrouwen te geven en in hun kracht te zetten, en daarmee te behoeden voor vereenzaming en sociale uitsluiting. Ook in kwetsbare wijken, waar sprake is van een stapeling aan problemen, kan cultuur bijdragen aan een meer open, betrokken en daarmee leefbare en gezonde samenleving. Cultuur draagt bij aan een open houding en daarmee aan een sociaal houdbare samenleving!

Cultuur kent vele smaken en we gunnen onze inwoners een breed en divers cultureel palet. Cultuurbeleving en -beoefening zijn dynamische begrippen. Het culturele aanbod beweegt en verandert door de tijd heen mee en sluit daarmee aan bij de culturele dynamiek en energie in de stad.

Cultuur zorgt ook voor karakter, sfeer en reuring in de stad en bevordert daarmee de aantrekkelijkheid voor zowel bewoners als bezoekers.

In deze visie laten we zien hoe we als gemeente handen en voeten willen geven aan deze voorwaardenscheppende uitgangspunten.

4.2 Een divers en kwalitatief goed cultureel basisaanbod

Een aantal culturele functies vormt de dragers van onze stedelijke culturele structuur³. We vinden deze passend bij een stad, die groeit naar 200.000 inwoners. Als gemeente bieden we daarom een bijdrage aan de instandhouding. Daarmee beschouwen we dit aanbod niet als een statisch gegeven. Het is belangrijk dat culturele functies méé bewegen met de trends in de samenleving, de groei en aantrekkingskracht van de stad en met de wensen en behoeften van gebruikers en bezoekers. Die voortdurende dynamiek vraagt om flexibiliteit in de activiteiten en de programmering. In die afweging moet wel ook de rek worden meegenomen, die van organisaties kan worden verwacht. Na jarenlange bezuinigingen hebben de meeste spelers hun grenzen bereikt en lopen sommige op hun tandvlees. In de afgelopen jaren

is weinig geïnvesteerd in de huisvesting. Soms kan volstaan worden met een eenvoudige opknappbeurt, soms is verhuizen naar een ander onderkomen een betere oplossing. Organisaties zijn hiervoor in eerste instantie zelf verantwoordelijk, maar we erkennen dat in een aantal gevallen extra steun vanuit de gemeente nodig is om een inhaalslag te kunnen maken.

Zaanstad heeft de ambitie om tussen 2030 en 2040 klimaatneutraal te zijn. Dit geldt ook voor de culturele accommodaties. Wanneer sprake is van gemeentelijk vastgoed, wordt er aan gewerkt om minimaal aan de wettelijke norm te voldoen. Mochten zich kansen voordoen om grotere stappen te zetten, dan zal serieus overwogen worden deze kansen te benutten. Eenzelfde houding vragen we ook van onze professionele instellingen.

Stedelijke culturele functies moeten goed toegankelijk en bereikbaar zijn. Dat geldt voor de voorzieningen in en rondom het centrum van Zaandam. In Zaanstad-Noord is voldoende draagvlak voor een eigen culturele voorziening, met een passend concept en op een geschikte locatie.

Uit de stadsgesprekken en enquête blijkt dat bewoners een poppodium belangrijk vinden voor de stad. Het gaat niet zozeer om een podium, dat concurrerend is met het aanbod in de regio, maar om een functie die vooral lokale talenten, groepen en bands kan faciliteren en ondersteunen. Naast oefenruimten is er vooral behoefte aan plekken voor optredens. De popcultuur hoort volgens velen bij het DNA van de Zaanstreek. Naast een stedelijk poppodium zijn er ook particuliere initiatiefnemers, die overal in de stad plekken en faciliteiten aanbieden.

Op museaal gebied willen we een koerswijziging gaan inzetten. Zie hiervoor de paragraaf 'Identiteit en authenticiteit'.

4.3 Bevorderen van kansengelijkheid en bestrijden van achterstanden

Cultuureducatie in en met het onderwijs
Door goed cultuuronderwijs in onze snel veranderende samenleving kunnen kinderen zich beter ontwikkelen tot creatieve en kritische volwassenen, die klaar zijn voor de uitdagingen van de 21e eeuw. Cultuur zou daarom een vast onderdeel moeten zijn in de schoolloopbaan van ieder kind in

³ Momenteel behoren de volgende functies tot de lokale culturele basisinfrastructuur: theater, bibliotheek, centrum voor de kunsten, poppodium, museum, filmhuis, toneelhuis, lokale omroep, architectuurplatform, culturele functie in Zaanstad-Noord.

het basisonderwijs. Zolang cultuur niet structureel en financieel is ingebed in het onderwijscurriculum moeten we er samen met het onderwijs, provincie en rijk voor blijven zorgen dat deze leemte wordt opgevuld. We blijven streven naar volwaardig cultuuronderwijs. Daarom willen we met het onderwijs in dialoog hoe we daarin stappen vooruit kunnen zetten. Cultuureducatie voor de jeugd richt zich nu voornamelijk op het basisonderwijs. De voorschoolse periode en de voortgezet onderwijs blijven daarmee onderbelicht. We gaan werken aan een meer doorlopende culturele leerlijn om daarmee een steviger culturele basis te kunnen bieden voor de jeugd. Tevens willen we naast de huidige brede aanpak van cultuureducatie voor de jeugd, waarin participatie van zoveel mogelijk (basis)scholen en leerlingen op een generieke manier wordt gestimuleerd - extra aandacht richten op scholen/wijken waar veel leerlingen zijn met een onderwijsachterstand en een afstand tot 'cultuurparticipatie'.

Ondersteuning kwetsbare groepen

Cultuur biedt een aanleiding om iets buiten de deur te gaan doen of een kans om onvermoede talenten naar boven halen. Juist daarom willen we voor kwetsbare groepen belemmeringen wegnemen om er aan deel te nemen. Er wordt weinig gebruik gemaakt van de financiële ondersteuning uit Meedoen Zaanstad. Volgens de sociale wijkteams heeft dit te maken met steeds complexere problematiek in gezinnen met lage inkomens, waardoor ouders minder ruimte en aandacht hebben voor activiteiten buitenshuis. We willen onderzoeken hoe we hierin effectiever kunnen zijn. Ook laaggeletterdheid zorgt er voor dat mensen onvoldoende kunnen deelnemen aan de samenleving. Bestrijding ervan past daarom in een brede ketenaanpak in het kader van bestrijding van achterstanden en armoede. Dat kan o.a. via cursussen of andere activiteiten voor volwassenen en leesbevordering in de bieb, op school, na school, in buurthuizen, met ouders enz.

Mensen kunnen ook vanwege ouderdom of ziekte in een sociaal isolement terecht komen. We zien een groei van het aantal mensen dat vereenzaamt. Door de toenemende vergrijzing zal dit aantal alleen maar verder stijgen. Sociale wijkteams proberen signalen op te pakken en zetten vooral in op zorg en ondersteuning. Projecten in andere steden

laten zien wat cultuur hier in kan betekenen, maar de mogelijkheden staan hier nog onvoldoende op het netvlies. Datzelfde horen we ook over de jeugdteams. Straathoekwerkers en jongerenwerkers weten onvoldoende wat er op cultureel gebied aan mogelijkheden zijn. Cultuur roept soms onbedoeld een drempel op, zeker als mensen er niet van huis uit niet mee bekend zijn. Dat is jammer, want veel culturele verenigingen hebben ook een belangrijke sociale functie. Omgekeerd is ook voor veel culturele organisaties werken voor/met specifieke doelgroepen nog onbekend terrein. Door sociale wijkteams en jeugdteams in contact te brengen met het culturele veld willen we onderzoeken hoe we deze barrières kunnen slechten. We kijken ook wat de rol van de buurthuizen hierin kan zijn.

Cultuur en leefbare wijken

Als overheid zijn we er voor om spanningen en verschillen tussen bewoners beheersbaar te houden en tolerantie en verdraagzaamheid te versterken. De groei en ontwikkeling van de stad willen we benutten om te komen tot sterkere wijken. Veel bewoners voelen zich betrokken en/of zijn actief of in de wijk. Cultuur kan een impuls geven aan versterking van de sociale samenhang in een wijk, stimuleren dat groepen en individuen van verschillende sociale en culturele achtergrond met elkaar in contact komen. In het verleden hebben 'community art'-projecten⁴ laten zien hoe kunst kan helpen om buurtbewoners met elkaar in contact te brengen en samen iets voor de wijk tot stand te brengen.

In de wijken Poelenburg en Peldersveld is een langdurige intensieve en integrale aanpak op meerdere fronten ingezet. Dit deel van de stad verdient ook extra aandacht vanuit cultuur. We onderzoeken in hoeverre ook in andere wijken of buurten met dreigende achterstanden⁵ een soortgelijke benadering kan worden toegepast. In Poelenburg is recent een Deltaplan voor de kinderen ontwikkeld, waarmee vol wordt ingezet op onderwijs en opvoeding. We hebben signalen gekregen dat er behoefte is aan een bibliotheek- en ontmoetingsfunctie in de directe omgeving. In de nabij gelegen Kleurenbuurt hebben buurtbewoners de 'baby-bieb' Kleurrijk opgezet. Mogelijk kan deze locatie een cultureel maatschappelijke functie krijgen voor een breder gebied. Uiteraard betrekken we daarbij ook de rol van het buurthuis.

⁴ Een geslaagd voorbeeld is het project 'sloophamer schatkamer', waarin bewoners onder begeleiding van beeldend kunstenaar Ida van der Lee afscheid namen van hun wijk.

⁵ Zie o.a. de <https://www.leefbaarometer.nl/home.php>
<https://doc.leefbaarometer.nl/resources/Outcomemonitor%20Wijkanaanpak%202015.pdf>

4.4 Cultuur gaat mee in stedelijke en gebiedsontwikkeling

Zaanstad groeit. We zien groei als een kans om samen met onze partners kwaliteit en dynamiek aan de stad toe te voegen. Daarom willen we met cultuur de aansluiting maken bij de MAAK-gebiedsaanpak. Centraal in de MAAK-strategie staat de binnenstedelijke bouwopgave, met als ambitie: “de kwaliteit van leven in Zaanstad verhogen, van wonen, werken, leren en plezier maken”. Voor ieder gebied zoeken we een aanpak, passend bij de stedelijke ambities en bij de kenmerken, kansen en behoeften vanuit het gebied.

In het gebied Zaandam Centrum-Oost gaat het om kleinschalige initiatieven en voorzieningen, die kunnen bijdragen aan de levendigheid van het gebied en de onderlinge binding in de wijk. Een nieuw museum in het centrum van Zaandam als mogelijke toekomstige stedelijke trekker zal ook zijn weerslag hebben op Centrum-Oost. In het gebied Kogerveld komt het vooral aan op de maatschappelijke en verbindende functie van cultuur: laagdrempelige activiteiten in de wijk en

plekken - vooral in leegstaande bedrijfspanden - benutten voor culturele makers en doeners.

De Achtersluispolder gaat transformeren naar een nieuw woon/werkgebied. Door zijn rauwe, rafelige uitstraling en gunstige ligging ten opzichte van Amsterdam trekt het gebied culturele en creatieve ondernemers aan (Tony Chocolonely; broedplaats De Hoop⁶). We verwachten dat deze broedplaatsontwikkeling ook impact heeft op het aangrenzende Poelenburg. Op het Hembrugterrein vestigen zich steeds meer culturele en creatieve ondernemers. Met Het Hem krijgt Zaanstad er een breed opgezet ‘huis van kunst en cultuur’ bij, met uitstraling naar de hele regio Amsterdam. Goede OV-verbindingen binnen Zaanstad en met de regio zijn belangrijk voor bezoekers, maar ook voor bewoners. Wij gaan de uitdaging aan om zowel fysiek als mentaal de verbinding te maken tussen culturele en creatieve partijen op het Hembrugterrein en de rest van onze stad.

⁶ De initiatiefnemers van De Hoop spraken in het Dagblad Zaanstreek over “140 stageplekken voor scholieren uit Poelenburg” (27 februari 2019).

In Zaanstad-Noord willen we de sociale binding, maatschappelijke kracht en het ondernemerschap benutten. Eén van onze doelen hier is het creëren van een voorziening waarin maatschappelijke en culturele activiteiten kunnen worden gecombineerd.

Zaanstad heeft als industriestad iets rauws en ongepolijst. Dat past bij ons DNA. We merken dat dit ook steeds meer als kwaliteit wordt gezien. Creatieve en culturele ondernemers kiezen steeds vaker voor Zaanstad en nemen leegstaande bedrijfspanden in gebruik. Dat brengt nieuwe dynamiek in de stad. Door de verstedelijking verandert de stad in rap tempo. Het is belangrijk dat er genoeg ruimte overblijft voor cultuur; niet alleen voor de 'gevestigde' cultuur, maar ook voor culturele 'trapveldjes', pop ups en broedplaatsen. Ons beeld voor de toekomst is een lint van creatieve en culturele activiteit en bedrijvigheid van Zuid tot Noord. We gaan als gemeente helpen om de voorwaarden te scheppen, maar het initiatief moet vooral vanuit de markt komen.

4.5 Verbinden en faciliteren

We gaan met ons cultuurbeleid meer aansluiten op het Zaanse DNA van 'makers' en 'doeners' verspreid over de hele stad. Telkens opnieuw worden we verrast hoeveel talent en kwaliteit er in onze stad is. We zien ook dat veel energie weglekt, omdat er weinig wordt gedeeld en samengewerkt. Dat beeld wordt binnen het culturele veld breed herkend en onderschreven. "We zien elkaar te weinig, we weten van elkaar niet wat we doen", kwam in de gesprekken met de stad veelvuldig naar boven. Meer afstemmen en beter samenwerken begint bij informatie delen: wat heb je nodig, wat kun je zelf bieden of delen met anderen (b.v. kennis en kunde; apparatuur; ruimte), wat kun je samen opzetten? Met andere woorden: vraag en aanbod bij elkaar brengen op een manier, die beklijft. De gemeente kan een eerste aanzet geven om partijen bij elkaar brengen, maar verenigingen en culturele organisaties moeten vooral ook zelf nut en noodzaak onderschrijven en inzet hiervoor willen leveren om er een 'levend' netwerk van te maken. Naast delen van praktische zaken kan het ook gaan om afstemmen van programmering en verbeteren van de communicatie en promotie naar

gebruikers, deelnemers en bezoekers. Culturele clubs zijn regelmatig op zoek naar betaalbare ruimten. In de gesprekken met de stad is geopperd dat buurthuizen als laagdrempelige ontmoetings- en activiteitenplekken in de wijken hierin een grotere rol kunnen spelen. Uit een recente inventarisatie blijkt dat er verspreid over de stad nog veel meer plekken zijn, waar cultuur beoefend kan worden. Hiervoor geldt dat de informatie beter en breder toegankelijk kan worden gemaakt.

Organisaties en verenigingen kunnen heel veel zelf, maar hebben af en toe behoefte aan een financieel steuntje in de rug, het laatste zetje. Om die reden biedt de gemeente aan een aantal culturele verenigingen en evenementenorganisaties jaarlijks een financiële tegemoetkoming. Daarnaast worden door het jaar heen subsidies verstrekt voor eenmalige of projectmatige activiteiten en voor evenementen. Veel aanvragen komen jaarlijks terug, waardoor subsidies op den duur een min of meer een structureel karakter krijgen. We zien het aantal aanvragen jaarlijks toenemen. We juichen die energie in de stad toe en willen die ook zeker blijven ondersteunen. Daarbij zoeken we naar een goede balans tussen steun voor in stand houden en belonen van lef en vernieuwing: "Doe maar gek, we zijn al gewoon genoeg!"

Bij verbinden denken we ook aan verkennen en stimuleren van innovatieve crossovers van creatieve makers en doeners met actuele vraagstukken zoals duurzaamheid.

We blijven scherp op onze rol als subsidiegever. We merken dat onze regelgeving nog vaak wordt ervaren als belemmerend, beperkend en daarmee ook belastend. Als gemeente zijn we gewend om te zorgen voor eerlijke en transparante regelgeving (rechtmatigheid). Daarnaast hebben we ook te maken met afwegingen ten aanzien van openbare orde en veiligheid. We gaan op zoek naar wat we kunnen verbeteren. Helpt het als we de verschillende gemeentelijke subsidiestromen binnen de gemeente beter op elkaar afstemmen? Of kunnen we naar een meer flexibele subsidiemethodiek, waarin meer ruimte is voor inbreng en waardering vanuit de stad, zoals bijvoorbeeld civic crowd funding⁷. Zaanstad wil een gemeente zijn, die 'mogelijk maakt'.

---

⁷ "Financiering is meestal niet bepalend voor het succes van een project. Belangrijker is of er draagvlak is, of mensen actief gebruik maken van het project en willen meehelpen. De meeste subsidie-instrumenten zorgen enkel voor financiering maar niet voor succesvolle maatschappelijke initiatieven, en dat is een gemiste kans. Crowdfunding is een financieringsinstrument wat dat wel doet. Doordat initiatiefnemers de boer op gaan om bij vrienden en buurtgenoten geld op te halen creëren ze bekendheid, eigenaarschap en actieve betrokkenheid rond het project. Ook met subsidie-instrumenten kun je hier op sturen: door subsidies op een slimme manier te koppelen aan crowdfunding" (bron: Slimmem subsidie door koppeling crowdfunding/ Voor je buurt (2015).

4.6 Identiteit en authenticiteit beleven en inzetten voor de stad

De Zaanstreek staat voor veel mensen synoniem voor het Hollandse decor van de molens, het industrieel erfgoed en het groen veenweidenlandschap en voor de Zaanse mentaliteit van nuchterheid en aanpakken, van ondernemerszin en verenigingsleven. Het verhaal van de industriële ontwikkeling en van de ontwikkeling van de stad gaat ook over migratie en over culturele diversiteit. We willen samen met partners en organisaties in de stad het verhaal van de stad nog meer delen en uitdragen. Bijvoorbeeld door ons rijke culturele erfgoed beter benutten om de stad te etaleren. Een goed voorbeeld zijn de talloze muziekpodia in onze Zaanse kerken. Met een betere promotie en uitgekiendere programmering kunnen zij meer bezoekers van binnen en buiten Zaanstad trekken. Evenementen bieden een aanleiding voor bewoners om hun stad te 'vieren' en zijn voor bezoekers een gelegenheid om kennis te maken met Zaanstad. De meeste Zaanse evenementen ontstaan van onderop uit de stad, groeien door of stoppen na verloop van tijd. We kiezen er voor om soms als gemeente zelf meer regie te pakken. Door acties en initiatieven te verbinden aan een gemeenschappelijk verhaal of thema, door een brede programmering op bijzondere plekken en locaties, gekoppeld aan een goede promotie. Een idee of concept kan op die manier uitgroeien tot een groter event, dat een brede impact kan hebben voor de stad.

We zetten daarnaast in op de ontwikkeling van een nieuwe museale functie. Uiteraard nemen we daarbij in overweging wat de impact is voor het huidige museale aanbod.

Bijlagen

1. Zaanstad in verandering: groei met kwaliteit

Zaanstad is een van de oudste industriegebieden van Europa. Het typerende Hollandse landschap met de molens is internationaal befaamd. Langs de Zaan ligt een unieke verzameling grote en kleine kernen met ieder hun eigen historie en kenmerken. Met de menging van wonen en werken, de historische gegroeide 'maak'-industrie, de groene houten huizen en het open veenweidelandschap is Zaanstad uniek binnen de Metropool Regio Amsterdam (MRA). De variatie is spannend en aantrekkelijk. Zaankanters maken de stad, wijken en buurten. Hoewel dé Zaankanter niet bestaat, hebben we de naam eigenzinnig te zijn, hardwerkend, ondernemend en bereid iets voor een ander te doen. Inwoners die de handen uit de mouwen steken om de stad aantrekkelijk en aangenaam te maken. Zo is er een bloeiend verenigingsleven en een eigenzinnig popcultuur. Het zijn kwaliteiten die we koesteren en die we ook in de toekomst nog beter willen benutten en inzetten.

De komende twintig jaar groeit en verandert Zaanstad qua bevolkingssamenstelling van 154.000 inwoners naar mogelijk zelfs 200.000 inwoners. Er is nog geen sprake van bevolkingsdaling en ontgroening, maar het aantal 80-plussers zal verdubbelen. De samenstelling van de bevolking wordt ook steeds meer divers. Van de jongeren die nu opgroeien heeft zo'n 30 procent een bi-culturele achtergrond. In Zaanstad en in de rest van Nederland is steeds meer sprake van segmentatie en kansenongelijkheid, tussen meedoen en niet-kunnen meedoen. Sociale verbanden waarin mensen elkaar tegenkomen (wonen, werken, onderwijs) worden steeds losser en minder vanzelfsprekend. Kansarmen, bijstandsgerechtigden en mensen met een taalachterstand met een laag inkomen en wonen geconcentreerd in bepaalde wijken. De groei van de stad moet benut worden om te komen tot leefbare wijken, betere voorzieningen en economische potentie voor Zaankanters met weinig kansen.

Groei legt een groter beslag op de beschikbare ruimte. Er zijn meer woningen nodig, maar ook meer werkgelegenheid, goede verkeersverbindingen, voorzieningen en voldoende buitenruimte. We willen naar meer kwaliteit en differentiatie van woningbouw en naar meer gemengde wijken (inwoners, leefstijlen, ontmoetingsmogelijkheden). Groei, kwantiteit én kwaliteit gaan wat ons betreft hand in hand. We willen ook een stad zijn met een eigen 'smoel' en met reuring. Een motor achter succesvolle, vitale en attractieve steden is niet alleen economische dynamiek en innovatie. Net zo belangrijk zijn leefkwaliteit en culturele dynamiek. Onze aantrekkingskracht is nu al merkbaar. Zaanstad komt steeds meer in beeld bij bezoekers, toeristen, bedrijven en nieuwe inwoners. Bedrijven en ontwikkelaars kloppen op de deur. De Zaanse Schans trekt jaarlijks meer dan twee miljoen bezoekers. In 2017 groeit de Zaanse economie voor het tweede achtereenvolgende jaar. De groei ligt met 3,1% iets boven die van Nederland (2,9%), maar blijft achter bij die van de MRA (3,8%).

2. Cultuur in verandering - algemene trends en ontwikkelingen

Om ons heen zien we een aantal trends en ontwikkelingen in de samenleving, die van invloed zijn op de betekenis en rol van cultuur. Netwerksamenleving en veranderende rol van de overheid. Netwerken nemen steeds vaker taken en verantwoordelijkheden over van instituties. Burgers nemen - al dan niet gedwongen door een terugtrekkende overheid - zelf het heft in handen. Er is meer aandacht voor eigen verantwoordelijkheid en eigen keuzes van mensen. De opvatting over de betekenis van een culturele of cultureel maatschappelijke voorziening voor de lokale gemeenschap verandert. Het klassieke vraaggerichte aanbod maakt steeds meer plaats voor activiteiten die specifiek gericht zijn op de lokale gemeenschap of waarin de lokale gemeenschap actief participeert. De overheid heeft steeds vaker een faciliterende en ondersteunende rol.

Kansengelijkheid en meedoen

De vergrijzing en veranderende samenstelling van de bevolking zorgen voor uitdagingen op allerlei gebieden. Het wordt belangrijker om cultuur in te zetten voor maatschappelijke doelen, zoals brede ontplooiingskansen voor de jeugd, het bevorderen van sociale cohesie, eenzaamheidsbestrijding, burgerschapsvorming, het bestrijden van laaggeletterdheid. Ook moet er aandacht zijn voor de groeiende afstand tussen groepen in de samenleving, bijvoorbeeld afstand die ontstaat door inkomen en opleidingsniveau. De grote diversiteit in de bevolkingssamenstelling vraagt daarnaast om een breder beeld van wat cultuur kan betekenen en bijdragen.

Vrijtijdsbesteding

De vrijetijdsmarkt kent veel concurrentie. Nederlanders hebben het druk en er is maar weinig tijd voor uitgaan. Uit SCP-onderzoek blijkt dat Nederlanders per week gemiddeld over 45 uur vrije tijd beschikken. Mediagebruik (vooral: televisiekijken) is met 19 uur per week (= 40% van de vrije tijd) de meest gekozen vrijetijdsbesteding. Sociale contacten staan met 9 uur per week op de tweede plaats, het beoefenen van hobby's met 6 uur op de derde plek. Per week zijn Nederlanders verder ruim 3,5 uur voor hun vrijetijd onderweg. Dat is meer dan er overblijft voor uitgaan, waarvoor uiteindelijk

slechts een kleine 3 uur per week overblijft. Daarbij kan de consument in een beperkte vrije tijd kiezen uit een steeds groter wordend aanbod van culturele en vrijetijdsactiviteiten.

Organisatie en verenigingsleven

Amateurkunstorganisaties draaien over het algemeen op de inzet van vrijwilligers. In de periode 2012 – 2016 gaf bijna de helft van de bevolking van 15 jaar en ouder aan zich minstens één keer per jaar als vrijwilliger in te zetten voor een organisatie of vereniging. Wel zijn er sterke verschillen tussen de bevolkingsgroepen in het aandeel vrijwilligers. Hoe hoger de opleiding, hoe meer vrijwilligers. Daarnaast speelt leeftijd een belangrijke rol bij het doen van vrijwilligerswerk. Binnen de verenigingen zorgen vergrijzing en ontgroening in een deel van de sector voor minder leden. Ook vinden veel verenigingen het lastig om vrijwilligers voor bestuursfuncties te vinden. Tegelijk ontstaan er nieuwe vormen en structuren, zoals informele groepen, projectmatige verenigingsinitiatieven, makerslabs en zelfstandig georganiseerde collectieven.

Digitalisering van de samenleving

Kennis en vermaak is voor iedereen thuis beschikbaar. Digitalisering biedt mogelijkheden om content op verschillende manieren aan te bieden. Ook heeft de digitalisering grote invloed op de communicatie met publiek en non-publiek. Ook het aanbod van kunst en cultuur kan op andere, meer individuele wijze worden beleefd. Deze trend biedt mogelijkheden voor technologische innovatie van cultuur (Augmented Reality en Virtual Reality) en de inzet van digitale ontmoetings- en leermogelijkheden. De beperking daarvan is dat je alleen nog in aanraking komt met wat je al kent en wat bij je past. Je wordt minder snel verrast of uitgedaagd. Door sociale media zijn er meer virtuele contacten en ontmoetingen, maar minder fysieke ontmoetingen en communicatie. Door de zich steeds verder uitbreidende digitale wereld groeit tegelijkertijd (weer) de behoefte aan echte ontmoeting, aan verbinding, aan persoonlijk contact, aan zingeving en gezamenlijkheid. Het is de uitdaging om technologie gericht in te zetten en een balans te vinden tussen culturele traditie en digitale vernieuwing, en tussen fysieke en digitale communicatie.

⁸ Trendrapportage Sociaal Cultureel Planbureau

gemeente Zaanstad

Domein Stedelijke Ontwikkeling, team Visie

Stadhuisplein 100, 1506 MZ Zaandam
Postbus 2000, 1500 GA Zaandam

T 14 075
www.zaanstad.nl

fotografie:
Mike Bink, Gabriëlle Bosman, Dirk Brand,
Robert Leeuwerink - Podium de Flux
FluXus

